

ARTUR HAMRYSZCZAK – LUBLIN

**KULTURA UMYSŁOWA ZAKONÓW EUROPY ŚRODKOWO-
WSCHODNIEJ X-XXI WIEK.
I KONFERENCJA: HISTORYCZNE KSIĘGOZBIORY
KLASZTORNE. STAN I PERSPEKTYWY BADAŃ**

W dniach 31 V-3 VI 2006 r. w gmachu Biblioteki Śląskiej odbyła się międzynarodowa konferencja naukowa *Historyczne księgozbiory klasztorne. Stan i perspektywy badań*. Pierwszy z cyklu zjazd został poświęcony *Kulturze umysłowej zakonów Europy Środkowo-wschodniej X-XXI wieku*. Organizatorami sympozjum był katowicki oddział Polskiego Towarzystwa Bibliologicznego oraz Biblioteka Śląska w Katowicach. Współorganizatorami byli: Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego, Pracownia Dokumentacji Księgozbiorów Historycznych Biblioteki Narodowej, Ośrodek¹ Archiwów Bibliotek i Muzeów Kościelnych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II oraz Rada Koordynacyjna Szlaku Cysterskiego przy Prezesie Polskiej Kongregacji Cystersów i oo. Paulini z Jasnej Góry.

Honorowy patronat nad konferencją objęli ks. abp metropolita katowicki Damian Zimoń oraz prof. dr hab. Janusz Janeczek, rektor Uniwersytetu Śląskiego. Komitet organizacyjny stanowili prof. zw. dr hab. Jan Malicki, prof. dr hab. Leonard Ogierman oraz dr Jolanta Gwioździk.

Tematyka konferencji objęła zagadnienia kultury umysłowej w środowisku zakonnym, na co składa się m.in. rozwój klasztornych skrytoriów, tworzenie i obieg książki rękopiśmiennej, drukarstwo, edytorstwo, powstające i funkcjonujące tu piśmiennictwo i szkolnictwo. Pierwsza konferencja zwróciła uwagę na stan i perspektywy badań w zakresie historycznych księgozbiorów zakonnych, będących wspólnym *patrymonium nauki i wiary*, jak określił to Jan Paweł II.

Konferencję otworzyli dyrektor Biblioteki Śląskiej prof. Jan Malicki oraz metropolita katowicki ks. abp Damian Zimoń. W obradach plenarnych w Sali

¹ Decyzją Senatu Akademickiego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II z dnia 17 III 2006 r. Ośrodek ABMK został przekształcony w instytut naukowo-badawczy. Od I IX 2006 r. nowa nazwa Ośrodka ABMK brzmi: Instytut Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych.

Benedyktynka BŚ wzięli udział z referatami: prof. Jakub Lichański (UW, Warszawa) *Biblioteka Societas Iesu w Braniewie w latach 1566-1626 jako element kształtowania kultury polskiej i europejskiej na przełomie XVI i XVII w.*; dr Rafał Witkowski (UAM, Poznań) *Średniowieczne biblioteki cysterskie w Europie. Stan badań* oraz ks. prof. Kazimierz Łatak (UKSW, Warszawa) *Biblioteka wolbromskiej prepozytury kanoników regularnych laterańskich*.

Po obradach plenarnych rozpoczęły się spotkania w trzech sekcjach. Obradom sekcji pierwszej przewodniczyli profesorowie Jan Malicki oraz Jakub Z. Lichański. Prelekcje wygłosili: prof. Marcin Łobozek OH (PAT, Kraków) *Znaczenie biblioteki i archiwum w polskiej Prowincji Bonifratrów*, dr Jarosław Łuniewski OSPPE (Jasna Góra) *Organizacja i lokalizacja prawna biblioteki w zakonie paulinów*, mgr Szymon Sulecki (Karmelici - Kraków) *Zagadnienie biblioteki w konstytucjach i rozporządzeniach Zakonu Karmelitów*, dr Ewa Zielińska (UMCS, Lublin) *Stan badań nad księgozbiorem klasztorów kanoników regularnych w Polsce*, dr Iwona Pietrzakiewicz (AP Kraków) *Biblioteki kongregacji krakowskiej kanoników regularnych laterańskich – źródła i perspektywy badawcze*, dr Krzysztof Kaczmarek (UAM, Poznań) *Biblioteki dominikanów w Wielkopolsce. Stan badań*, ks. mgr Józef Kowalczyk (WSD - Paradyż) *Biblioteka klasztorna w kulturze chrześcijańskiej*, dr Krzysztof Guzikowski (US, Szczecin) *Średniowieczne biblioteki klasztorne na Pomorzu Zachodnim – stan badań*, dr Aldona Chlewicka (UKW, Bydgoszcz) *Dary dla bibliotek klasztornych w średniowiecznej Polsce*, mgr Alicja Słyszewska (WSD - Pelplin) *Dzieje biblioteki cysterskiej w Pelplinie oraz stan badań*, ks. dr Henryk Gerlic *Losy księgozbioru pocysterskiego w opactwa w Rudach*, ks. mgr Piotr Grabowski (WSD - Paradyż) *Biblioteka zakonu cystersów w Paradyżu. Historia i stan obecny*, prof. Dariusz Dolański (UZ, Zielona Góra) *Biblioteka augustiańska w Żaganiu*, dr Katarzyna Kaczor - Scheitler (UŁ, Łódź) *Księgozbiory Biblioteki Karmelitanek Bosych w Krakowie na Wesołej*, prof. Maria Piłtypczak - Majerowicz (AP Kraków) *Książki i biblioteki bazylianów prowincji koronnej do końca XVIII wieku*, mgr Jury Wawryk (Muzeum Historii i Kultury Białorusi, Mińsk) *Księgozbiór prawosławnego żeńskiego monasteru w Kuciejnje*, prof. Edward Różycki (UŚ, Katowice) *Biblioteka kolegium oo. Teatynów we Lwowie*, dr Rūta Janonienė (Instytut Historii Sztuki Wileńskiej Akademii Sztuk, Litwa) *Księgozbiór wileńskiego klasztoru bernardyńskiego (XV-XIX w.) i jego dalsze losy*, dr Filip Wolański (UWr, Wrocław) *Biblioteka klasztoru oo. Kapucynów w Lubartowie na przełomie XVIII i XIX wieku w świetle inwentarzy*, mgr Maja Gąssowska (Muzeum Narodowe, Warszawa) *Biblioteka klasztoru dominikanów w Rewalu (Estonia) u zarania reformacji*.

Obradom sekcji drugiej przewodniczyli: prof. Maria Piłtypczak - Majerowicz oraz prof. Leonard Ogierman. Referaty przedstawili: dr Arvydas Pacevicius (Uniwersytet Wileński, Litwa) *Problemy i perspektywy badań nad dziejami czytelnictwa w zakonach Wielkiego księstwa Litewskiego*, dr Maria Cubrzyńska - Lenarczyk (BUW, Warszawa) *Badania proveniencyjne druków XVI-XVII w. w Bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego jako źródło do dziejów bibliotek klasztornych*, mgr Marek Miławiecki OP (Kraków) *Inwentarze bibliotek skasowanych klasztorów dominikanów na terenie tzw. Ziem Zabrzanych Cesarstwa Rosyjskiego*

w XIX wieku. *Stan źródeł i miejsca ich przechowywania*, mgr Natalia Sienkyevicz (KUL, Lublin) *Biblioteki klasztorne dominikanów na Wołyniu na podstawie katalogów z początku XVII wieku*, mgr Hanna Łaskarzewska (BN, Warszawa) *Zbiory klasztorne w pertraktacjach Mieszanej Komisji Specjalnej realizującej postanowienia traktatu ryskiego*, doc. Dr hab. Jana Raclavska (Uniwersytet Ostrawski, Czechy) *Klasztor siostr Elżbietanek w Jabłonkowie i jego tradycja*, dr Urszula Paszkiewicz (Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego) *Inwentarze i katalogi bibliotek klasztornych na wschodnich ziemiach Rzeczypospolitej do 1939 roku – doświadczenia z poszukiwań*, mgr Artur Hamryszczak (ABMK, Lublin) *Prace Ośrodka Archiwów Bibliotek i Muzeów Kościelnych w zakresie dokumentowania bibliotek klasztornych*, mgr Bogumiła Warząchowska (UŚ, Katowice) *Biblioteki klasztorne na łamach «Naszej Przeszłości». Zarys problematyki*, dr Rafał Kępa (UŁ, Łódź) *Historyczne biblioteki i księgozbiory klasztorne w internecie – przyczynek do stanu badań*, dr hab. Wiesław Babik (UJ, Kraków) *Digitalizacja zbiorów klasztornych: moda czy konieczność?*, prof. Maria Juda (UMCS, Lublin) *Fragment księgozbioru kamedułów na Bielanach p. Warszawą w zbiorach Biblioteki Marianów w Lublinie*, dr Barbara Góra (AP, Kraków) *Druki cystersów oliwskich w zbiorach Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego w Pelplinie*, mgr Elżbieta Bylinowa (BUW, Warszawa) *Z dziejów biblioteki kanoników regularnych laterańskich w Mstowie: druki XVI w. ze zbiorów Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego*, dr Adam Fijałkowski (UW, Warszawa) *«Książki szkolne» rękopiśmienne w bibliotekach klasztornych – potrzeby badawcze*, dr Beata Lorens (URz, Rzeszów) *Kulturalno – edukacyjna rola biblioteki bazylińskiego klasztoru św. Onufrego w Ławrowie w XVIII wieku*, dr Norbert Morawiec (AJD, Częstochowa), *Księga, modlitwa i refleksja o cerkiewnych dziejach. Historiografia rosyjsko – prawosławnego środowiska tzw. uczonych monachów*, dr Marek Melnyk (UWM, Olsztyn) *Pisarze religijni kręgu Ławry Kijowsko – Pieczerskiej (I poł XVII wieku)*.

Sekcji trzeciej przewodniczyła prof. Maria Juda i mgr Hanna Łaskarzewska. Referaty przedstawili: prof. Marek Ingot SI (Pontificia Università Gregoriana Rzym) *Instytut Historyczny Towarzystwa Jezusowego i jego biblioteka*, dr Gerard Kucharski (UAM, Poznań) *Biblioteki klasztorne Kalisza XIII-XVIII w.*, ks. dr Wacław Umiński (PAT, Kraków) *Księgozbiór Biblioteki Zgromadzenia Księży Misjonarzy w Krakowie – przeszłość i teraźniejszość*, prof. Leonard Ogierman (UŚ, Katowice) *Charakterystyka naturalnego procesu starzenia się zabytkowego materiału bibliotecznego na przykładzie bibliotek klasztornych*, dr Marcin Szyma (UJ, Kraków) *Lokalizacja biblioteki w krakowskim klasztorze dominikanów w średniowieczu*, mgr Tadeusz Maciąg (UŚ, Katowice) *Konserwatorska ocena stanu zachowania kolekcji bibliotecznego siostr benedyktynek w Krzeszowie na podstawie pomiaru kwasowości papieru*, mgr Agnieszka Biały (UŚ, Katowice) *Charakterystyka najstarszych opraw książkowych z biblioteki Zakonu Paulinów w Krakowie*, dr hab. Joanna Sobczyk (UŚ, Katowice) *Księgi – ludzie – języki. Z historii kultury piśmiennej Polaków*, dr Marcin Kuźmicki (UAM, Poznań) *Najślawniejszy polski rękopis z klasztoru Sankt Florian, czyli słów kilka filologa o Psalterzu Floriańskim*, dr Maria Trawińska (PAN, Poznań) *Reguła III Zakonu*

św. Franciszka Bartłomieja z Bydgoszczy w perspektywie filologicznej, dr Piotr Oliński (UMK, Toruń) *Recepcja wiedzy biblijnej w zakonie krzyżackim. «Christherre – Chronik» nieznanego autora*, ks. prof. Franciszek Wolnik (UO, Opole) *Dawna biblioteka bożogrobców w Nysie i jej liturgiczne rękopisy*, dr Waldemar Rozenkowski (UMK, Toruń) *Krzyżackie księgozbiory liturgiczne w Prusach w świetle inwentarzy*, mgr Jolanta Byczkowska - Sztaba (BN, Warszawa) *Muzykalia w klasztornych bibliotekach. Zasoby, stan, perspektywy*, ks. prof. Ireneusz Celary (UŚ, Katowice) *Traktat o spowiedzi ze zbiorów staropolskich benedyktynek łacińskich we Lwowie*. Podczas obrad w sekcji trzeciej doc. Ivan Galamboš, autoryzowany reštaurátor z Brna wygłosił referat *O reštaurovani antifonára z Bologne (z kláštornou manufaktúrou resp. Skriptótriom)*. Po wystąpieniu odbyła się projekcja filmu o restauracji tegoż antyfonarza przez doc. Ivana Galamboša.

W trakcie trwania sympozjum w holu głównym Biblioteki Śląskiej odbyła się promocja albumu *Cartographia Silesiae Superioris 1561-1946*. Promocji towarzyszyła wystawa reprintów map opublikowanych w tym dziele. W programie sympozjum znalazła się również wystawa fotografii i projekcja filmu *Zespół klasztorno – pałacowy w Rudach Raciborskich*. Obradom w salach Biblioteki Śląskiej towarzyszyła także wystawa książek nagrodzonych przez Stowarzyszenie Wydawców Katolickich *Feniks 2006*.

Ważnym uzupełnieniem tematyki obrad była wycieczka naukowa do klasztorów w Austrii i Czechach, w celu poznania tamtejszych księgozbiorów historycznych. Uczestnicy sympozjum zwiedzili w Czechach opactwo cysterskie w Višším Brodzie, a w Austrii klasztory kanoników regularnych w Sankt Florian oraz benedyktynów w Melk.

Międzynarodowa konferencja naukowa *Historyczne księgozbiory klasztorne. Stan i perspektywy badań*. Pierwsza konferencja *Kultura umysłowa zakonów Europy Środkowo-wschodniej X-XXI wieku*. zorganizowana w Katowicach, stanowi istotne wydarzenie w nauce polskiej. Już pierwsze spotkanie wykazało ważkość poruszanej problematyki bibliotek klasztornych. Organizatorzy konferencji zapewniają, że wszystkie referaty ukażą się drukiem. Więcej informacji o tej sesji naukowej znajduje się na stronie www.kulturazakonna.prv.pl

Instytut Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych KUL ma nadzieję, że również w przyszłości współpraca między organizatorami konferencji będzie przebiegała tak owocnie. Oby te spotkania ludzi nauki pochyłającymi się nad problematyką kultury umysłowej zakonów w naszej części Europy, na stałe zagościły w kalendarzu istotnych wydarzeń naukowych w Polsce.